

Dr. Tóth Glemba Klára*

A bánáti fiatalok olvasás- és művelődésszociológiai vizsgálata az oktatási rendszer tükrében

A tanulmány a 2012. évi ifjúságszociológiai kutatás része, egy helyzetfelmérés, amely a vajdasági, bánáti diákok olvasás-és művelődési szociológiai helyzetképét próbálja felfedni az aktuális oktatási rendszer tükrében, az általuk érzékelt állapot megnyilvánulását az iskolarendszerrel és a művelődési élettel kapcsolatban, azzal a céllal, hogy helyes körképet kapjunk a 21. század bánáti magyar diákjairól, s megoldásokat találjunk a felvetődött problémák orvoslására, amely azért is fontos számunkra, mert egy területi egység, így a vajdasági Bánát jövője sem képzelhető el munkaképes, elégedett, tetre kész és érvényesülni vágyó sikeres fiatalok nélkül. Mindez elképzelhetetlen korszerű oktatási politika nélkül, amely megközelítve az új században kialakuló igényeket lépést tart annak követelményeivel. S tegyük mindezt az állandó migráció és emigráció, a negatív natalitás tükrében, amely Vajdaság-szerte (így egész Bánát területén is) kistérségi sajátosságaival, eltéréseivel, problémáival egyetemben már igen régóta fennálló folyamat, s amely mindjobban veszélyezteti a magyar kisebbség megmaradását, illetve a nemzetiségi egyensúly erőteljes felbomlását eredményezi.

A bánáti falvak elöregedése is ennek a vetülete, hiszen a nagyarányú munkanélküliség, a kilátástalanság, a rossz anyagi körülmények mind arra készítik fiataljainkat, hogy ha nem is külföldön, de nagyobb városainkban próbáljanak érvényesülni. Fiataljaink jövőképe az egzisztenciális és morális válság állandó szorításában alakult ki, és sokszor passzivitással, nemtörődömséggel párosul, amely jobbra a reménytelenségből fakad. Az állam települési politikájának hiányában ez a jövőkép még inkább indokolt.

A tanulmány úgyszintén összehasonlítja a külföldön (Magyarországon)¹ végzett kutatások eredményét és a szerb diákok körében végzett

* Dr. Tóth Glemba Klára, *főtanácsos, Tartományi Tudományügyi, Technológiai Fejlesztési és Felsőoktatási Titkárság, Újvidék*

¹ KHADEMI-VIDRA Anikó - BARKÓ Endre - SZARVÁK Tibor: Család, nevelés és közösség – egy törökszentmiklósi ifjúságszociológiai felmérés néhány eredménye c. tanulmány alapján. Zbornik Matice Srpske 79-89.

kutatásokkal azzal a céllal, hogy felfedje a diákok olvasási és művelődésszociológiai korpét nemzeti hovatarozástól függetlenül.

„Az oktatás értéke egy liberális szellemű iskolában nem a sok tényanyag megtanulása, hanem az agytréning, ami megtanít úgy gondolkodni valamiről, ahogy azt a könyvek-ből nem lehet megtanulni.”

(A. Einstein)

Nem mindig foglalkozott a társadalom a fiatalok helyzetével, szerepével, jövőjével olyan mértékben, mint manapság. Csak a 19. század első felében kezdett el megfogalmazódni az emberek (általában egy-egy közösség bölcsei, vezetői) fejében az az elképzelés, hogy talán jó volna az új nemzedék felé fordulni, rájuk is figyelni, már csak azért is, mert a fiatalok a világtörténelem fennállása óta mindig szoros kapcsolatban voltak a felnőttekkel. Coordonné par Catherine Halpern és Jean-Claude Ruano-Borb-alana² francia kutatók fel is fedték a francia társadalom történelme folyamán ezt a kapcsolatot, amely az inas-mester viszonyán alapult (COORDONNÉ PAR HALPERN–RUANO-BORB-ALANA 2009).³ Sokak szerint ez a „mesterségtanulás” egyfajta bevezetés volt a társadalmi értékek elsajátításába, s a fiatalok (tanulók) a mesterségképzés mellett viselkedési módot is tanultak (ibid). Az egyház már a 17. században bevezette a felnőttekhez való felzárkóztatás rituáléját az első-áldozás (a katolikus egyház a bérmálkozást helyezi erre a posztra -a szerző megj.) eseményével, amellyel esélyt kaptak a 12–14 éves korú gyermekek, hogy közelebb kerüljenek a felnőttekhez (ibid). Majd ehhez társul a katonai behívó, amit 1798-ban egész Európa bevezet (kivéve Nagybritanniát), s amellyel elejét veszi a „férfivá válás” időszaka (ibid)⁴. A kötelező általános iskola bevezetésével Franciaországban (1833-ban) megkezdődött a fiatalok besorolása abba a rendszerbe, amelyet az állam kiszabott rájuk, s amellyel egyidejűleg felügyelni is tudott rájuk (COORDONNÉ PAR HALPERN–RUANO-BORB-ALANA 2009: 210). A fiatalok „kordában” tartása nem volt ismeretlen a világtörténelemben

² Coordonné par Catherine HALPERN – Jean-Claude RUANO-BORB-ALANA. Identitet. Beograd, Clio, 2009. 207.

³ Az inas-mester kapcsolat nemcsak a szakma elsajátítását jelentette. Az inas egyéb ház körüli munkát is elvégzett, még a mester nejét is elkísérte templomba, boltba stb.

⁴ Meg kell jegyezni, hogy a Vajdaságban is felismerhető a „férfivá válás” időszaka, amikor a köznyelvben élő „majd a katonaság embert csinál belőle” mondat azt értelmezte, hogy a katonaköteles fiúk, sok mindent elsajátítottak a szolgálat ideje alatt: megtanultak gombot felvarrni, cipőt és illemhelyet takarítani, parancsot teljesíteni, egyszóval mindent, amit otthon nem, vagy ritkán tettek.

sem, hiszen az ógörög filozófusok által kidolgozott nevelési és oktatási rendszer is ezt bizonyítja. Visszakanyarodva a magyar népterületre, a néprajz is számos megkülönböztetést jegyzett fel az évtizedek hosszú során a fiatalok kárára, amelynek nyúlványai még a múlt század ötvenes–hatvanas éveiben is fellelhetők. Bánát egyes falvaiban megfigyelhető volt, hogy a 19. század végén, és még a 20. század elején is akadtak települések, ahol a gyerekek nem étkeztek egy asztalnál a szülőkkel. A fiatallá (felnőtt-fiatallá) válás első jele az volt, hogy a felnőttek asztalához ülhettek, hogy a fiúviseletben a rövidnadrágot fölváltotta a generációk által agyonviselt, a használatától kikopott, de mégis sokat jelentő hoszúnadrág.

Kutatásunk alanyai a 15–19 éves korosztály. Ez volna az az időszak, amikor a 15 éves válaszút elé került. Ez az első legnagyobb megmérettetés (a fölvételi vizsga, a napjainkban újra bevezetett kisérettségi) ideje, majd, a középiskolai tanulmányait befejezve dönt arról, hogy munkakeresővé válik-e vagy továbbtanul. A „fiatalok” fogalom azért is találóbb, mert mentes minden politikai konnotációtól és elismeri, hogy egy olyan életciklusról beszélünk, amely átmenetet képez a gyermekkortól a felnőttkorig (TOMANOVIĆ, IGNJATOVIĆ 2004). Ez az átmenet fölöttébb sok útvesszővel és nehézségekkel jár, amit a fiatal, ha csak magára, illetve a baráti körére támaszkodhat, nemigen tud „sérülésmentesen” megélni. Ha a fiatalokról beszélünk, akkor szinte akaratlanul is fölvetődik irányukban az az elvárás, hogy megfelelő értékeket sajátítsanak el és adjanak majd tovább. Az értékek fogalmának meghatározása sok kételkedésre is ad lehetőséget, hisz különböző embereknek különböző az értékrendje, de az életcélja, az életstílusa, a létezésről alkotott képe is (ČOKORILO 2003). Ebből kifolyólag nehéz lenne általában véve definiálni, hogy mi az értékes, mi nem (illetve egy újabb tanulmányt igényelne), egy szempontot kivéve, hogy az értékrend ne ütközzön az alapvető emberi vagy alkotmányos jogokkal. Ha az értékekről beszélünk általában, akkor szinte kikerülhetetlen a személyiséggel való foglalkozás (mint ahogyan azt a pszichológia is tanítja), ezért értékeknek nevezzük az értelmet, a fizikai jellemet (szépség, egészség, erő) valamint az ideálok, az irodalom, a természet és a környezet, a sport utáni érdeklődést (ČOKORILO 2003). Az értékeket azonban leginkább a személyiség önmegvalósításában kell keresni. Az értékrend és a személyiség szoros kapcsolatban van (ČOKORILO 2003), ami azt jelenti, hogy leginkább olyan értékeket helyezünk előtérbe, amilyen értékrendet mi magunk képezünk.

„Mi az iskola?”

(Mose Jorgensen)

Amikor a diákokról beszélünk, legelőbb az iskola, az iskolák felé tekintetünk, hatalmas elvárásaink vannak e tekintetben, s hajlamosak vagyunk minden tévedést és félrecsúszást, amelyet a diák az iskolai tanulmányai során megtapasztal, a számlájára írni. A 19. század kezdetén már világos volt, hogy a fiatalok általános iskolai végzettség nélkül nem tudnak beilleszkedni a társadalmi rendszerbe, de az államhoz való kötődés, valamint a tudomány iránti érdeklődés és annak fejlesztése sem alakul ki náluk (IKOR 1972). Ezért volt szükség arra, hogy az általános iskolai oktatást mihamarabb kötelezővé tegyék. Ma már az iskola szerves része minden egészséges⁵ gyermek életének, szinte minden társadalomban, s mélyen kihat a mentális és pszicho-szociális fejlődésére is (BOJANIN 1991).⁶ Az iskola fogalma a két legrégebb tradíción alapszik. Az első, a régebbi az időszámításunk előtti időszakra vezethető vissza, amikor még nem ismerték a nyomtatott könyvet, a kézzel írott könyvek pedig nagyon drágák és nehezen hozzáférhetőek voltak a kisszámú tanulni vágyó számára. A másik pedagógiai hagyomány a reformációból maradt ránk, amikor a legfontosabb dolgok fejből tanulása/tanítása volt előtérben (JORGENSEN 1977). Ez a rendszer a mai napig is életképes, generációk csiszolgatták, szépítették, foltozgatták, s manapság is alkalmazzák annak ellenére, hogy az előfeltételek megváltoztak (JORGENSEN 1977). Ezek szerint kialakult egy állandó diák–tanár viszony, amely egy természetes közegben, a tanulni vágyók és a tanítani óhajtók köréből áll össze⁷. A felnőtté válás bonyolult útvesztőiben a tanárra há-

⁵ Habár az elmúlt évtizedben mind nagyobb hangsúlyt fektet a rendszer a sérült és beteg gyermekekkel való foglalkozásra, többek között az iskolai rendszerbe való bekapcsolódásra (az ún. inklúzióra).

⁶ Ezért is foglalkozunk a tanulmányban bővebben az iskolával, mint intézménnyel, hiszen a kutatás alanyai is iskolások voltak.

⁷ Azzal a feltétellel, hogy a tanár valóban elhivatott a szakma irányába, hogy igazán tanári pályát is akart választani, nem azért lett tanár, mert másik egyetemre nem jutott volna be, s nem azért tanít, mert máshol nem jutott volna álláshoz. S. Bojanin *Az iskola mint betegség* c. könyvében (1990, 146) erről így vélekedik „amikor a tanárok az iskolát csupán kenyérkereső lehetőségként élik meg... amikor keserűséggel végzik munkafeladataikat, emocionálisan felkészületlenül kapcsolódnak be... akkor a saját hivatásuk karikatúrává válnak... így motiválatlanul, sértődötten és érzékenyek alakítják sok-sok fiatal sorsát. Ezek a tanárok az igazságtalanságot ott is megélik, ahol az valójában nincs... saját személyes gondjaikat átviszik a diákokkal és a szülőkkel való viszonyra.

rul a legnagyobb felelősség. Az iskolarendszerrel, tanárokkal szembeni elégedetlenség, amely számos alkalommal megnyilvánul diákjaink körében, generációról generációra átvetődik, az elégedetlenség szinte „apáról-fiúra” száll, nemzedékek sokasága egy és ugyanazon problémákba ütközik. Sok esetben egyik fél sem tanul az előtte járó generációk hibáiból, sem a szülő, sem pedig a tanár, s évtizedek hosszú során mindig, illetve majdnem mindig egy és ugyanaz a probléma merül fel. Az ok kézzelfogható és megmagyarázható, a probléma megoldható. A diák, a fiatal, a fokozatos felnőtté válás alkalmával, a nagybetűs élet útvesztőiben inkább „beszélgetőtársat keres” a „megértőt” és az „egyetértőt” (BOJANIN 1990), mintsem értelemszerű megnyilatkozásokat, érveléseket, amelyekkel a tanár, a pedagógus vagy a szülő tud szolgálni. Diákjaink sorsáért mindannyian felelősek vagyunk, ezért mihamarabb javítani kellene az életminőségükön. Mivel ez az életminőség a fiatal szempontjából csakis az iskolarendszer tükrében jut kifejezésre, a társadalomnak mind nagyobb hangsúlyt kell fektetnie a tanár- és a nevelőképzésre (a leendő tanárok, nevelők önmegismerésének a folyamatára) (BOJANIN 1990). A legtöbb, amit egy igazi tanár, pedagógus, nevelő tehet az az, hogy a feladatot tanácscsá, szuggesztíóvá formálja. A diák így megőrizhetőnek véli függetlenséget, „láthatatlanul” folyik az oktatás (BOJANIN 1990).⁸ A kibontakozás, az önbizalom-fejlesztés elősegítésének nemes példája ez.

Mosse Jorgensen „Az iskola, amelyet a diákok alapítottak” (szabad fordítás, a szerző megj.) c. művében több alkalommal is fölvetette a kérdést, „mi az iskola?”, s megpróbált rá választ is adni: „hely, ahol a fiatalok, diákok tanulnak?”, „hely, ahol egymástól tanulnak az emberek?” vagy a „tapasztalat racionális átadása”? (JORGENSEN 1977). Az örök kétely azonban megmarad: ki az, aki megmondja, hogy mi a racionális tapasztalat, és milyen mértékben történhet meg az átadása, hogy a fiatalok alkotó-és gondolkodóképességét is fejlessze?

Végső eredményként senki sem elégedett, holott, ha az emberekkel való kommunikáció legújabb eredményeit alkalmazzák, fölfednék egymásban az embert és a barátot” (szabad fordítás, a szerző megjegyzése).

⁸ Az individuális tanítás alatt a tanítás folyamatához való egyéni hozzáállást kell érteni (S. Bojanin, 1990: 24) amelynek értelmében nem kellene minden diáknak, adottságától függetlenül pl. kötéltre mászni vagy éppen kosarazni.

*A magyar diákok Bánátban*⁹

Az általános iskolákról szóló törvény (HIV. LAP SZ. K 72 szám 2009) 9. szakasza értelmében az általános oktatás megvalósulhat szerb nyelven, a nemzeti kisebbségek számára pedig anyanyelvükön is. Azok számára, akik nem anyanyelvükön tanulnak, a jogszabály szavatolja az anyanyelvápolást. Ebből kifolyólag a legfrissebb adatok szerint 2011/2012-ben Bánátban a magyar diákok száma a következőképpen alakult¹⁰:

⁹ Bálint István, nyugalmazott újságíró, Magyar Szó, publicista, „Anyország vagy anyanemzet? Újra kell fogalmazni a nemzetstratégiát” c. írásában a következőket írja: „A trianoni szindrómával kapcsolatos érzelmi túlfűtöttségnek természetesen vannak más irracionális tünetei is. (Például: mivel azt hisszük, a Délvidék és délvidéki szó használatával tiltakozunk Trianon ellen, nem vagyunk hajlandók tudomásul venni, hogy a Délvidék és a Vajdaság egyformán egy földrajzi térség magyar neve, de ez a két név nem ugyanarra a térségre vonatkozik. Pedig most már az ésszerű, a történelmi hagyományokra érzékeny magyar nacionalizmus is a segítségünkre siet, azzal, hogy a „Délvidék vajdasági részét” emlegeti. Újabban a történelmi Bánát szerbiai részét a romániai Bánságtól megkülönböztető Bánát helyett is kezdjük a Bánság nevet használni. Holott a Bánát ezeréves magyar név, egyetlen földrajzi nevünk, amelyet a szerbek is átvették, a Bánság nevet pedig még a XIX. század magyar történészei is gyűlölettel emlegették, mint Bécs magyar hagyományokat lábbal tipró önkényének a bizonyítékát, közben természetesen vesszük a tisztán szerb Bácska névnek a használatát.)...”
www.vmtt.org.rs/mtn2009/Balint.pdf.

¹⁰ A Tartományi Oktatási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségek Titkárságának tájékoztatója alapján. Újvidék, 2011.

Ált.iskolák	végzős diákok száma 2011/2012 iskolaévben	Össz közép.száma a 2011 / 2012 iskolaévben
Zenta	205	1038
Ada	136	450
Törökkanizsa	25	146
Magyarkanizsa	238	456
Csóka	65	116
Nagybecskerek	92	443
Begaszentgyörgy	37	/
Pancsova	5	/
Kikinda	36	/
Antalfalva	12	/
Kevevára	20	/
Magyarcsernye	15	/
Zichyfalva	5	/
Törökbecse	32	/
Összesen	923	2649

1. táblázat

Az általános iskola végzős és a középiskolák magyar diákjainak a száma Bánátban

A táblázat azt mutatja, hogy 923 nyolcadikos, végzős magyar diák van az általános iskolában, a középiskolákban pedig, mind a négy éven, összesen 2649 magyar diák tanul az anyanyelvén. Ez a táblázat azért is fontos, mert kutatásunk alanyai a végzős általános iskolások (nyolcadikosok) valamint egyes középiskolák diákjai osztályoktól függetlenül.

A kutatás

A tanulmány a kutatás magyarországi, szerbiai majd a vajdasági kutatási eredmények közös és eltérő jellemzőit vizsgálja. Elméleti hátterét a ma is érvényben lévő oktatási törvények és szabályzatok, megállapodási egyezmények képezik. A kutatás azzal a céllal indult útjára, hogy megfelelő programokkal javítsunk a bánáti diákok helyzetén. A kutatás várható eredménye, hogy igazolja azt a feltételezést, miszerint megfelelő programmal, hozzáállással és tudatos nevelési módszerekkel hozzájárulhatunk egy új, egészséges nemzedék felneveléséhez.

A tanulmány része egy önkitöltős kérdőíves felmérés, amely a következő témaköröket foglalja magában: az első a szülő–gyermek kap-

csolat; a második az iskola, tanár–diák viszony; a harmadik a közösségbe való bekapcsolódás és a jövőkép. Jelen tanulmány, tekintettel a fent említett kutatási témakörre az iskola-tanár-diák viszonyt - amelyben arra a kérdésre szerettünk volna választ kapni, hogyan választanak iskolát a fiatalok, elégedettek-e a tantervvel, igazságosaknak tartják-e tanáraikat, melyek a kedvenc tantárgyak, milyen a kedvenc tanár profilja. A témakört egy osztályzattal lehetett lezárni (1–5-ig terjedő értékskálával minősítették tanáraik munkáját, képességésítés - a közösségbe való bekapcsolódás – tagja e valamelyik civil szervezetnek, részt vesz-e a településén megrendezett magyar kulturális rendezvényeken, vagy egyéb rendezvényeken, s végül, mit változtatna a környezetében. Az utolsó kérdésnél adva volt a leíró, kifejtő válaszadás lehetősége - hajlandóságát mutatja be.

A vizsgált mintákat a bánáti városok, falvak alap- és középfokú oktatási intézményeiben tanuló 15–19 éves korcsoporttól kaptuk. Választásunk az általános iskola végzős diákjaira esett, akik ebben az iskolaelévben először vizsgáznak ún. kísérettségi útján, ami azt jelenti, hogy az oktatási rendszer (értsd törvény) feltételezi róluk azt az érettségi szintet, amellyel rendelkezniük kell, hogy elindulhassanak egy olyan úton, amely a jövőjüket fogja meghatározni. A kérdőív névtelen, ami biztosítja a diszkréciót, és nagyobb teret ad az őszinteségnek, amelyre fölöttébb szükség volt a teljes helyzetkép feltárásához.

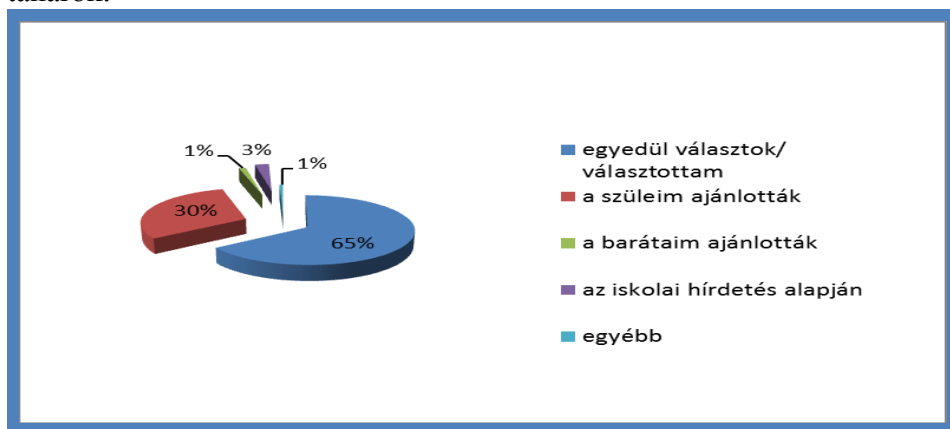
A felmérés kiterjedt Bánát általános és középiskoláira, mégpedig: a nagybecskereki általános iskolára (15), a szentmihályi kihelyezett tagozatra (10), a muzslyai (24), a tordai (19), a magyarittabéi általános iskolára (13), a magyarcsernyei (14), a székelykevei (17), a torontálvásárhelyi (10), az oroszlámosi (6), és a törökkanizsai¹¹ általános iskolákra (18) valamint a nagybecskereki egészségügyi középiskolára (I. osztály: 29, II. osztály: 28, III. osztály: 28, IV. osztály: 25), a nagybecskereki elektrotechnikai középiskolára (I. osztály: 12, II. osztály: 12), a törökkanizsai gimnázium (18) és szakközépiskola (17), a csókai általános iskola (20) és a vegyészeti–élelmiszeripari középiskola (38) tanulóira. Összesen N = 363 diákot kérdeztünk meg.

A kérdőív önkitöltős jellegéből következett, hogy alapegységként az iskolai osztály szerepel. A tanulók osztályfőnöki órán töltötték ki az űrlapot.

¹¹ Ezekben az iskolákban a bánáti származású gyerekeket kérdeztük csak, a bácskai (horgosi, kanizsai) gyerekekre nem terjedt ki a felmérés.

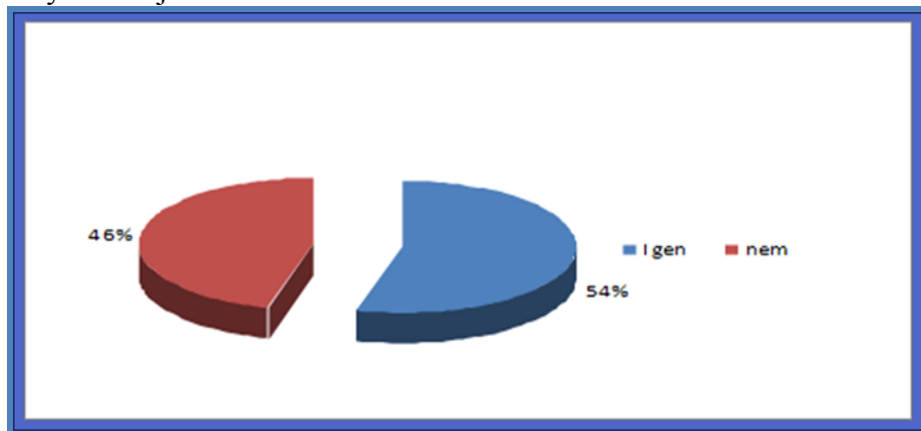
A kutatás eredménye

A kérdéscsoport a következő kérdésekre kereste a választ: iskolát hogyan választottad/ választod majd, elégedett vagy-e a tantervvel, igazságosak-e a tanárok, melyek a kedvenc tantárgyak és kik a kedvenc tanárok.

1. ábra
Az iskolaválasztás lehetősége

A 1. ábra a diákok önálló döntéshozataláról ad képet. Ezek szerint a vizsgált alanyok 66 %-a egyedül választotta az iskolát, 30 %-ának szülei ajánlották, 2 %-a az iskolai hirdetés alapján, 1 %-a a barátok unszolására iratkozott a kiválasztott iskolába, s úgyszintén 1%-a egyéb helyekről tájékozott.

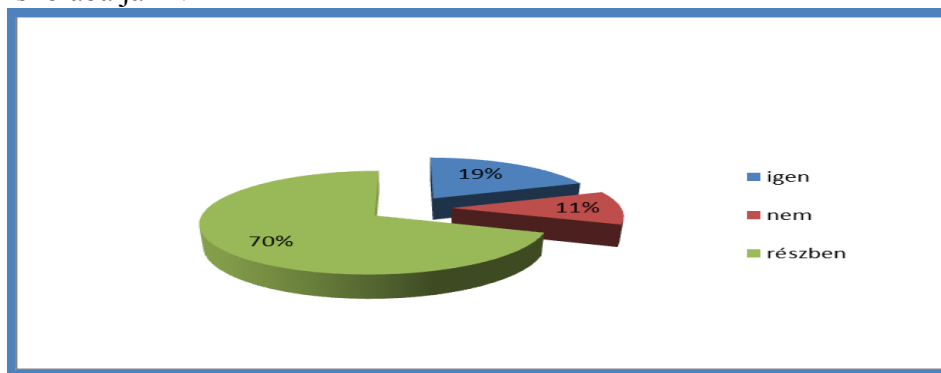

2. ábra

Elégedettség a tantervvel

A diákok 54 %-a elégedett a tantervvel, 46 %-a nem. A kérdés megengedett egy leírást is az elégedetlenek számára. Az elégedetlenség megindokolásában az élen jár a „*főlöszleges dolgokat tanulnak*”, „*zsúfolt az órarend*”, „*sok ellenőrző egy nap*”, „*sokat kérnek a tanárok*”, „*elavult programok alapján tanulnak*”.

Csak néhány fiatal jelezte, hogy „*nem kell a kémia és a fizika*” tantárgy (mindössze 4 diák), és egy diák írta csak be, hogy nem szeret iskolába járni.

3. ábra
A tanárok igazságossága

A 3. ábra arra a kérdésre ad választ, hogy igazságosak-e a tanárok, természetesen a diákok szemszögéből. A diákok 70 %-a úgy gondolja, hogy csak részben, 19 %-a igennel válaszolt, 11 %-a pedig nemmel. A kérdés tartalmazott egy kihívást is: a diákok leosztályozhatták tanáraikat. A tanulók szemszögéből a tanárok csak a 3,3-as átlagot érdemelték ki.

A kedvenc tantárgyak és a kedvenc tanárok kérdésköre a minősítés sorrendjében így alakult:

Az általános iskolákban.

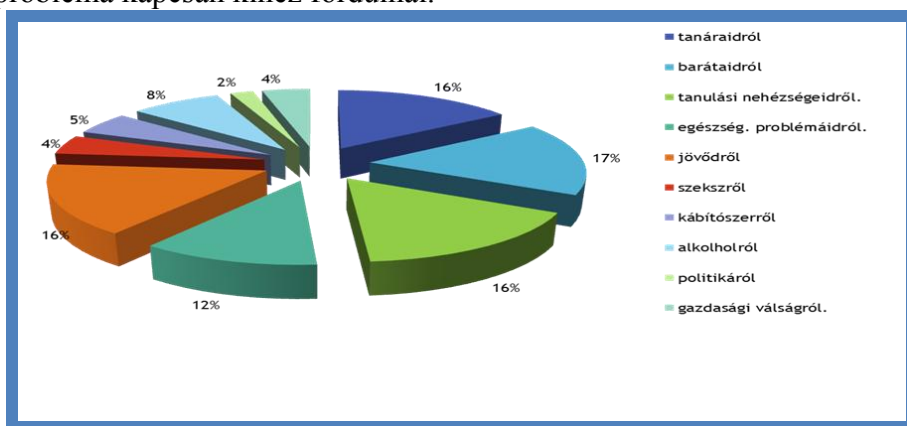
1. torna
2. rajz
3. biológia
4. történelem
5. rajz
6. biológia
7. történelem

A középiskolákban

1. torna
2. rajz
3. szaktantárgyak
4. biológia és így tovább...

8. angol
9. zene
10. szerb
11. földrajz
12. szaktantárgyak
13. matek
14. műszaki
15. informatika
16. magyar
17. német
18. fizika és
19. hittan.¹²

A következő kérdéscsoport a diák és szülő kapcsolatát kutatta a következő kérdésekkel: miről beszélgetsz a szüleiddel, egy esetleges probléma kapcsán kihez fordulnál.

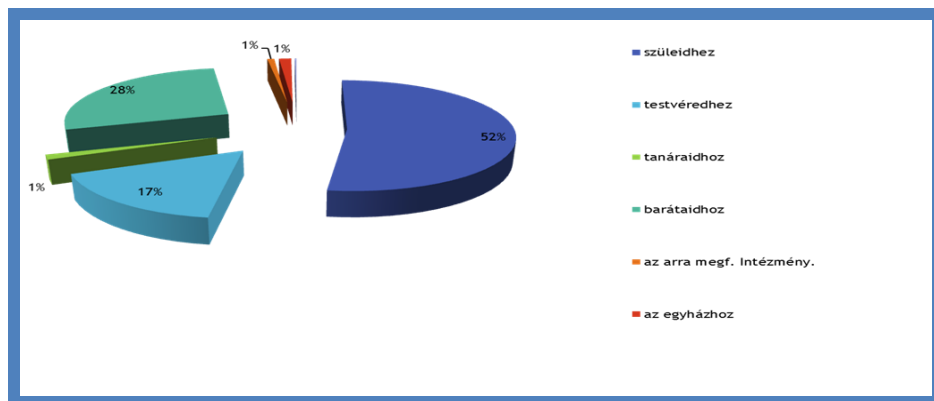

4. ábra
A beszélgetések témái

Az 4. ábra azt mutatja, hogy a diákok 16 %-a beszélget szüleivel a tanárokról, a tanulási nehézségekről és a jövőről. A szülőknek mindössze 17 %-a ismeri gyermekük baráti körét, s csak 12 %-a beszélget az egészségügyi problémáiról. Az alkohollal összefüggő gondokat a fiatalok 8 %-a osztja meg szüleivel. A megkérdezettek 5 %-a már beszélgetett szüleivel a kábítószer káros hatásáról. A szexualitásról történő be-

¹² Meg kell azonban jegyezni, hogy a választási lehetőségek közül mégis a hittan kerül előtérbe, nem pedig a polgári nevelés, feltételezhető, hogy a szülők hatására történik a választás, nem pedig a diák óhaja alapján – ezt az is alátámasztja, hogy az utolsó helyen van a hittan.

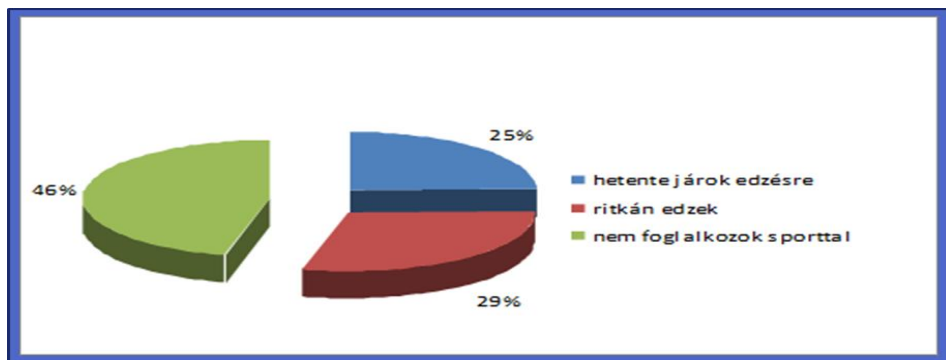
szélgetés már mintegy 4 %-ban jelenik meg, ami azt jelenti, hogy lányok és fiúk egyaránt beszélgetnek szüleikkel a szexről, s általában a nem kívánt terhesség megelőzésén van a hangsúly. A fiatalok 4 %-a beszélget otthon a gazdasági válságról. A legalacsonyabb százalékot a politikáról történő beszélgetés mutatja (mindössze 2 %).

5. ábra
A problémák megoldásának lehetőségei

A 5. ábra azt mutatja, hogy milyen a bizalom a gyermek és a szülő kapcsolatában. Egy esetleges probléma kapcsán a megkérdezettek 53 %-a fordulna a szüleikhez, 27 %-a barátaival tárgyalja meg a dolgokat, 17 %-a testvérével is megbeszéli a gondjait (kb. ennyi diáknak van testvére is). Az intézményekhez való fordulás (gyermekambulancia, pszichológus) nem jellemző, az egyház és a tanárok iránti bizalom szintén elenyésző (1 %).

A fiatalok és a sport témakör a következő eredményeket adta:

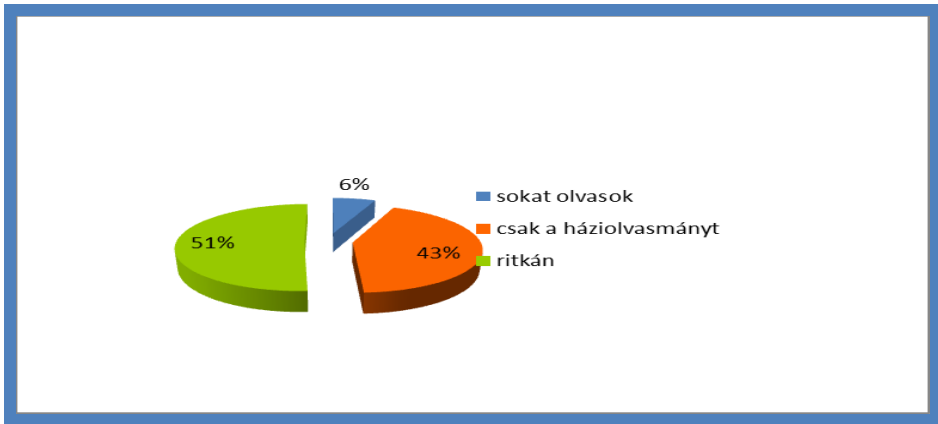
6. ábra

A fiatalok és a sport

A 6. ábra lesújtó eredményt mutat. Fiataljaink magas százaléka, mindegy 46 %-a nem foglalkozik sporttal, 25 %-a hetente jár edzésre, 29%-a ritkán edz. Ezek a mutatók összefüggésbe hozhatók azokkal az adatokkal, amelyek szerint fiataljaink leginkább a sportpályákat hiányolják környezetükben.

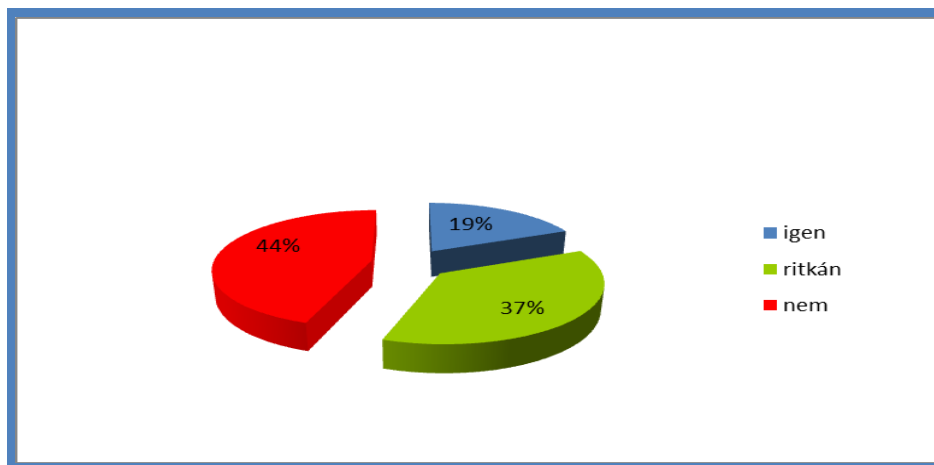
*„A műveltség jó sorsban ékesség, balsorsban menedék.”
(Arisztotelész)*

A művelődési témakörben a következő kérdéscsoportra kerestük a választ, olvas-e a diák szépirodalmat, szülei olvasnak-e, hova jár szórakozni, tagja-e valamely civil szervezetnek, megjelenik-e településén a magyar rendezvényeken vagy egyéb rendezvényeken.

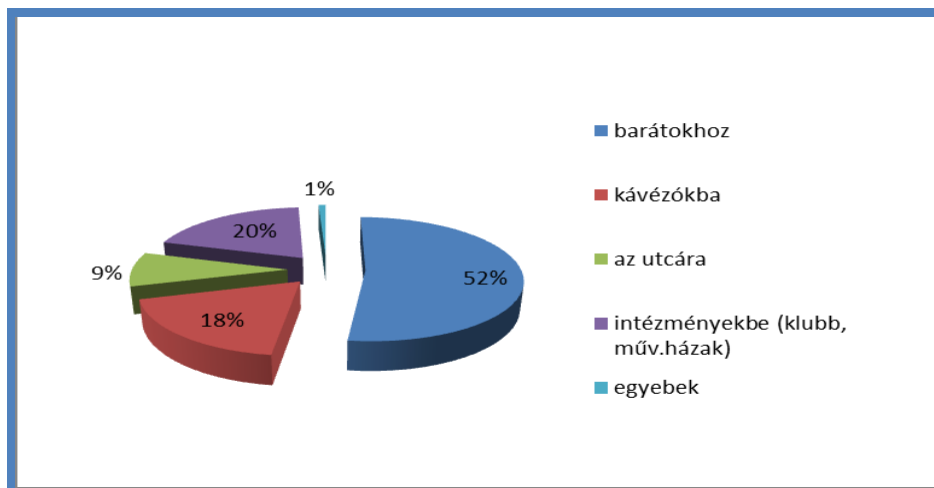
7. ábra
Az olvasás gyakorisága a fiataloknál ...

A 7. ábra azt szemlélteti, hogy a fiatalok 51 %-a ritkán olvas, 43 %-a csak házi olvasmányt, s csak 6 %-a olvas sokat. Ebből azt a következtetés vonhatjuk le, hogy a házi olvasmányokat sem olvassa el mindenki, hanem csak a tanulók 43 %-a. A 11. ábra szorosan kapcsolódik ehhez, hiszen azzal a céllal tettük fel a kérdést, hogy megfigyeljük, milyen példaképet nyújt a szülő a gyermekének. Az „olvasás” alatt a szépirodalmi műveket értettük.

8. ábra
...és szüleiknél

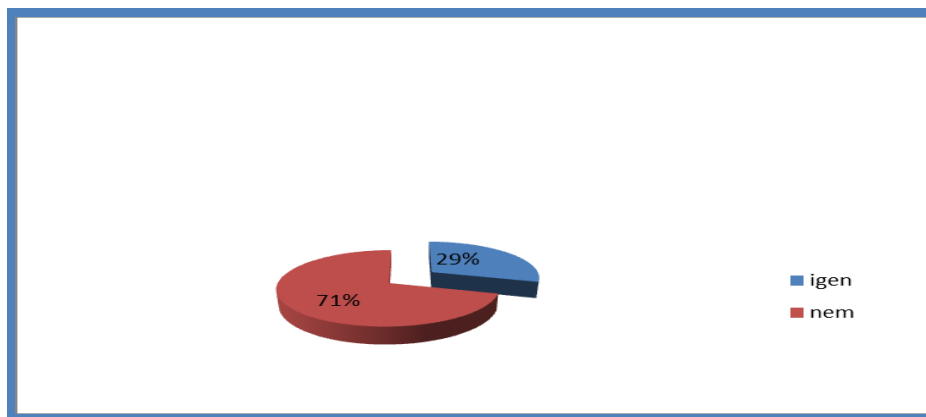
A 8. ábra arról tanúskodik, hogy sajnos a szülők 44 %-a nem olvas, 37 %-a ritkán, 19 %-ának pedig egyáltalán nem kerül könyv a kezébe.

9. ábra
Szórakozási lehetőségek

A 9. ábra arra a kérdésre összpontosított, hova járnak szórakozni a bányai fiatalok. Megfigyelhető, hogy fiataljaink 52 %-a tölti szabad idejét a kortársaival, 20%-a a megkérdezetteknek tagja valamilyen művelődési vagy civil szervezetnek, s a szórakozási lehetőségeket is ott keresik, 18%-a a kávézókba jár. A kistelepüléseken még mindig nagy

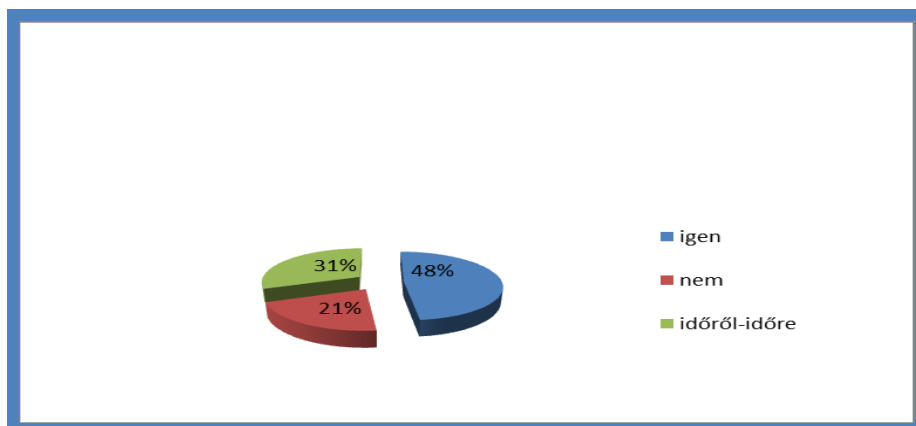
szerepet játszik az utca, ahol meghatározott időben összegyűlnek a fiatalok. Fiataljaink 9%-a az utcán szórakozik. Mindössze 1 %-a nem válaszolt erre a kérdésre.

10. ábra
A civil szervezetek tagságának mintái

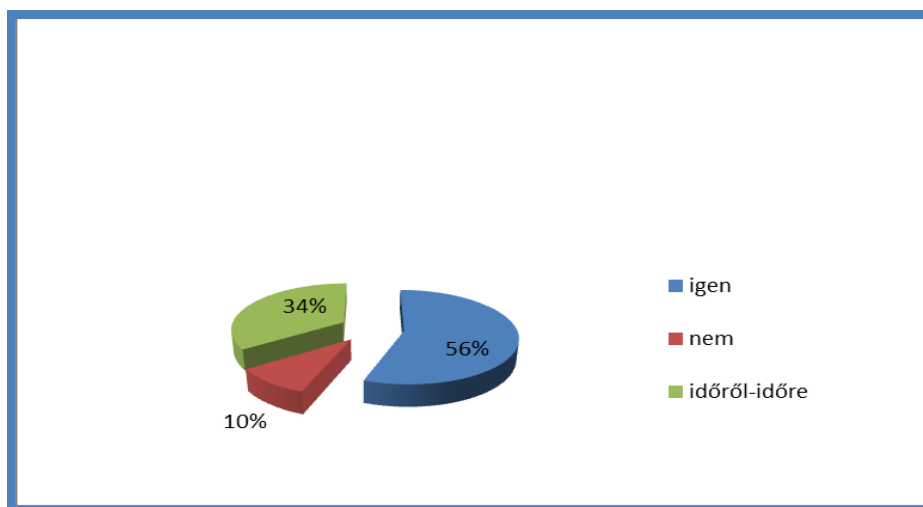
Arra a kérdésre, hogy tagja-e valamilyen civil szervezetnek, a fiatalok 71 %-a nemmel, 29 %-a igennel válaszolt. A nem válasz megindokolása legtöbb esetben „mert nem”, „nem érdekel”, „mert nincs olyan, ami engem érdekel”, vagy “mert nincs időm”, s egy pár válaszadó azt is odaírta a felelet helyett, hogy “azt sem tudom, mi az”. A művelődési egyesületek az élen járnak, hiszen a megkérdezett diákok közül a legtöbben itt találják meg önmagukat, majd a helyi tűzoltó szervezetek, a modern táncsoport, az ifjúsági szervezetek, cserkészek, Máltai Szeretetszolgálat és galambász-, illetve vadászegyesületek:

1. művelődési egyesületek	(44 diák aktív)
2. tűzoltók	(17 diák)
3. modern táncsoport	(9 diák)
4. ifjúsági szervezet	(5 diák)
5. cserkészek, Máltai Szeretetszolgálat	(4 diák)
6. galambász-, vadászegyesület	(1 diák)

*11. ábra
A magyar rendezvényeken való részvétel mintái*

A 11. ábra azt jelzi, hogy fiataljaink 48 %-a megjelenik a település magyar rendezvényein. 21 %-a nem, 31 %-a pedig csak időről-időre.

*12. ábra
Az egyéb kulturális rendezvényeken való részvétel mintái*

A 12. ábra azt mutatja, hogy a megkérdezettek 55 %-a jelen van a településén rendezett egyéb műsorokon, 35 %-a csak időről-időre jelenik meg, mindössze 10 %-a marad távol.

A kérdéscsoportot az a kérdés zárta, hogy mit változtatna a környezetében. A válaszadás módja a leírás volt. A diákok általában a kör-

nyezet szennyezettségére tettek megjegyzést, hiányolták a szemeteseket, elítélték a szemetelést, továbbá a szórakozóhelyek és a sportpályák hiányát is szembetűnőnek találták. Mindez azt jelenti, hogy kellőképpen tudatosították bennük a környezetvédelem fontosságát, s a példa, amilyen módon ezt elérte az oktatási és nevelési rendszer, megszívlelendő.

Következtetések

A civilizált társadalmakban az ember egyik fő feladata a kulturális javak megteremtése. A fiatalok hozzájárulása ehhez már csak azért is fontos, mert ahhoz a korosztályhoz tartoznak, amelynek az életereje, ötletessége, kitartása a legmagasabb szinten van. A tanulmány által olyan eredményt kaptunk, amely fölöttébb elgondolkodtató, s arra készíti a kutatót, hogy átlátva fiataljaink helyzetét, gondolkodásmódját, problémáikat, megmagyarázza és értelmezze a kialakult helyzetet, s a felmerülő problémák megoldására orvoslást keressen. A kutatás célcsoportját a bánáti oktatási intézményekben tanuló, 15–19 év közötti diákok (az általános iskolák nyolcadikosai és a középiskolák diákjai) alkották.

A tantervvel és az iskolai rendszerrel csak minden második diák elégedett. A témakört egy osztályzattal lehetett lezárni. Az értékskálán 1–5-ig terjedő osztályzatokat lehetett bekarikázni. Az „érdemjegyek” a tanárok szakmai tudását, munkáját, képességeit értékelték. Az értékelés átlageredménye 3,3. Elgondolkodtató és megszívlelendő jelzés ez a tanügyi munkások és az egyéb, tanüggyel kapcsolatos szférák számára. A kedvenc tanárok és tantárgyak lajstroma sem kecsegtető. Várakozásunktól eltérően nem azok a tantárgyak és tanárok a legkedveltebbek, amelyek/akik a nemzeti identitásunkba vetett hitet erősítik, gyarapítják, hanem inkább az általános tantárgyak (pl. a torna, a rajz stb.) felé hajlanak a tanulók.

Diákjaink egészségmegőrző igyekezete példamutató, hiszen a sportközpontok, sportpályák iránti igény és vágyakozás hatalmas. Ez a jelenség nemcsak a városi, hanem a falusi fiatalok körében is megfigyelhető.

A civilizált, kulturált környezet egyben a rendezett és szabályszerűen felépített, megtervezett sportpályákat is magába foglalja. A sportközpontok, szabadidőközpontok pedig még mindig a jövő zenéje Bánátban. Ennek hiányában fiataljaink nagyon keveset mozognak, a rendszeresen, szervezeten sportolók száma pedig még kisebb. A legnépszerűbb sportok: labdarúgás, asztalitenisz, atlétika. Az ún. elitsport (pl. a tenisz)

szinte elenyésző százalékban van jelen, ami azt jelenti, hogy alacsony az elitnek számító személyek száma, s ebből eredően tovább csökken, míg el nem tűnik.

A kérdőívek segítségével felfedtük, hogy a bánáti szülők a nagy igyekezetben hogy az anyagiakat előteremtsek, meggyengült a szülő-gyermek kommunikáció, csökkent a bizalmas beszélgetések száma. Nagyon kevés szülő ismeri gyermeke barátját, illetve tartja számon, kivel barátkozik. Kevesen beszélgetnek gyermekükkel az iskolai problémákról, a tanárokról, a gazdasági válságról, de még kevesebben intim életükről és a politikáról. Ez azért is veszélyes, mivel ezek a fiatalok a legérzékenyebb korban vannak, szükség volna arra, hogy tájékozódjanak mind a gazdasági, mind a politikai viszonyokról. A politikában járatlan fiatal könnyen manipulálható, s könnyebben esik áldozatul olyan politikai irányzatoknak, amelyek szélsőséges nézeteket vallanak. A kutatásban az is felismerhető, hogy a szülők sem kezdeményezik a politikáról való beszélgetést, így ez a terület szinte kimarad a kommunikációból. A kérdés nem mélyedt bele abba, hogy miért nem beszélgetnek erről a témáról. Találgatni tudjuk csak: vagy a szülők sem tájékozottak, vagy pedig nem is akarnak róla beszélgetni gyermekeikkel. Biztató azonban az a felfedezés, hogy az esetleges súlyos problémák megoldásával fiataljaink már a szülők, testvérek felé fordulnak, de a baráti kör részvételi hányada sem hanyagolható el.

A bizalom hiányát kimutathatjuk a diákok és a tanárok, egyéb intézmények és az egyház felé is. A vizsgált minta alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy sem a szülők, sem a nagyszülők, sőt még az egyházi személyek sem tudták átadni a vallási értékeket az ifjú nemzedéknek. A hitoktatás bevezetése az iskolai tanrendbe nem hozta meg a várt eredményt. Hogy hol vészett el a bizalom (ha egyáltalán volt) a tanár és a diák, az intézmények, az egyház és a fiatal közötti kapcsolatban, az egy másik tanulmány témája lehetne. Megfigyelhető, hogy a szerb diákok körében végzett kutatás is hasonló eredményeket adott. A helyzet csak a magyarországi kutatások eredményein keresztül bizonyosodott jobbnak.

Leginkább az életszínvonal és a fiatalok anyagi háttere, vásárlási ereje határozza meg a kulturális igényt, hisz ennek meglétében már könnyebben mozog a kulturális javak területén, hiányában pedig csökken, nemcsak az érdeklődési köre, hanem a kulturális szükséglete is, nem jár színházba, irodalmi estekre, de az olvasás igénye is leszűkült a házi olvasmányok szintjére. Ebben a szülők is „példamutatók”, hisz magas hányaduk egyáltalán nem, vagy ritkán olvas. Ez azzal magyarázható,

hogy még a 80-as évek végén főszerűsítették a falusi (vidéki) könyvtárakat, s vagy az iskolai könyvtárakhoz csatolták őket, vagy pedig egyszerűen megszűntek létezni (TÓTH-GLEMBÁ 1997). Ebből kifolyólag az olvasni vágyók kénytelenek a városokba menni, és megtalálni a kedvükre való olvasmányt. Ez pedig költségekkel jár (autóbusz, gépkocsi), s inkább hanyagolják. Elgondolkodtató azonban, hogyan lehetne társadalmilag is hasznossá, aktívvá tenni fiataljainkat¹³, mivel a minta egy harmada tagja csak valamilyen társadalmi szervezetnek, egyesületnek. Érdekes, hogy nem látják magukat a már meglévő szervezetekben, de újakat sem tudnak ajánlani, ötletük sincs, hogy mi az, amivel szívesen foglalkoznának tanulás után. Az érdektelenség okát a sok iskolai óraban, a házi feladatokban, a túlterheltségben és az egyéb kötelezettségben látják, egy kis hányad pedig teljesen fásult ebben a témakörben.

Felhasznált irodalom:

1. RUANO-BORBALAN, Jean-Claude– HALPERN, Catherine Halper 2009. Identitet (I). Clio, Beograd
2. ANDORKA Rudolf 2002. Bevezetés a szociológiába. Osiris, Budapest
3. ČOKORILO, Radovan 2003. Vrijednosne orijentacije omladine u vrijeme društvene krize. Filozofski fakultet, Srpsko Sarajevo
4. TOMANOVIĆ, Smiljka–IGNJATOVIĆ, Suzana 2004. In: Mladi zagubljeni u tranziciji. Srećko MIHAILOVIĆ (szerk.). Beograd, Centar za proučavanje alternativa. 30–64.
5. BOJANIN, Svetimir 1990. Škola kao bolest. XX vek, Beograd
6. IKOR, ROŽE 1980. Škola i kultura. BIGZ, Beograd
7. JORGENSEN, Mose 1977. Škola koju su osnovali učenici. Eksperimentalna gimnazija u Oslu. BIGZ, Beograd
8. KHADEMI Vidra Anikó–BARKO Endre–SZARVÁK Tibor 2010. Család, nevelés és a közösség – egy törökszentmiklósi ifjúságszociológiai felmérés néhány eredménye. In: Zbornik Matice srpske. 79–89.
9. TÓTH-GLEMBÁ Klára 1997. A könyvtárak helyzete Közép-Bánátban. In: Anyanyelvű oktatásunk, (szerk.) GÁBRITYNÉ MOLNÁR Irén–MIRNICS Zsuzsa, Magyarországi Tudományos Társaság, Szabadka. 169–173.

¹³ Említésre méltó egy németországi módszer, amely kötelezi a tanulókat, hogy az ösztöndíjak pályázati anyagába egy igazolást is csatoljanak, amely bizonyítja, hogy az illető aktív tagja valamelyik civil szervezetnek, s ebből eredően hasznos tagja a társadalomnak.